

Реалізація рекомендаційної системи для розв'язування математичних задач

Керівник наукової роботи:

Жежерун О.П.

Підготувала роботу:

Герасименко Є.О.

Постановка задачі

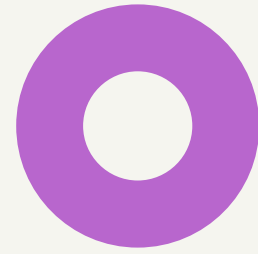
Мета

Метою є дослідження методів та особливостей управління онтологічними базами знань у контексті створення рекомендаційної системи для розв'язку математичних задач.

Завдання

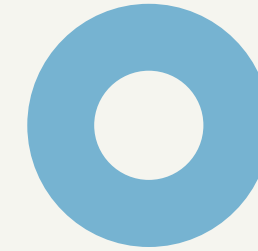
Завданням є розробка рекомендаційної системи для розв'язування математичних задач за допомогою фреймворку Protege для побудови інтелектуальних систем.

Предмет дослідження

Предметом дослідження є інструменти та методи обробки текстових даних українською мовою, зокрема використання баз знань для автоматичного логічного висновування. Також розглядається застосування геометричної онтології з метою перевірки узгодженості отриманих даних.

Об'єкт дослідження

Об'єктом дослідження є оброблення україномовних текстів, що включає в себе створення баз знань, логічне виведення та перевірку несуперечності даних з використанням онтологій.

Проблематика

Хоча сучасні системи ще не досягли рівня повного «розуміння» мови, наближеного до людського, вже існують ефективні інструменти для аналізу тексту, автоматичного перекладу, розпізнавання мовлення та генерації природно-мовного тексту.

Втім, більшість таких систем орієнтована переважно на англійську мову, яка має статус глобальної мови міжнародного спілкування та наукової комунікації.

Українська мова в свою чергу - багата і складна, і саме синтаксичні, семантичні та морфологічні особливості ускладнюють її використання для спілкування з комп'ютером. Кількість готових рішень і бібліотек обмежена, що ускладнює розробку повноцінних систем обробки тексту, та NLP ще не досягла того рівня розвитку, що існує для англійської мови.

Рекомендаційна система

—це програма або алгоритм, які використовують теорію з предмету, приклади рішення задач для валідації відповідей та рекомендацій щодо вирішення завдань.

1. Колаборативна фільтрація (Collaborative Filtering)
2. Контентно-орієнтовані системи (Content-Based Filtering)
3. Гібридні системи (Hybrid Systems)
4. На основі знань (Knowledge-based systems)

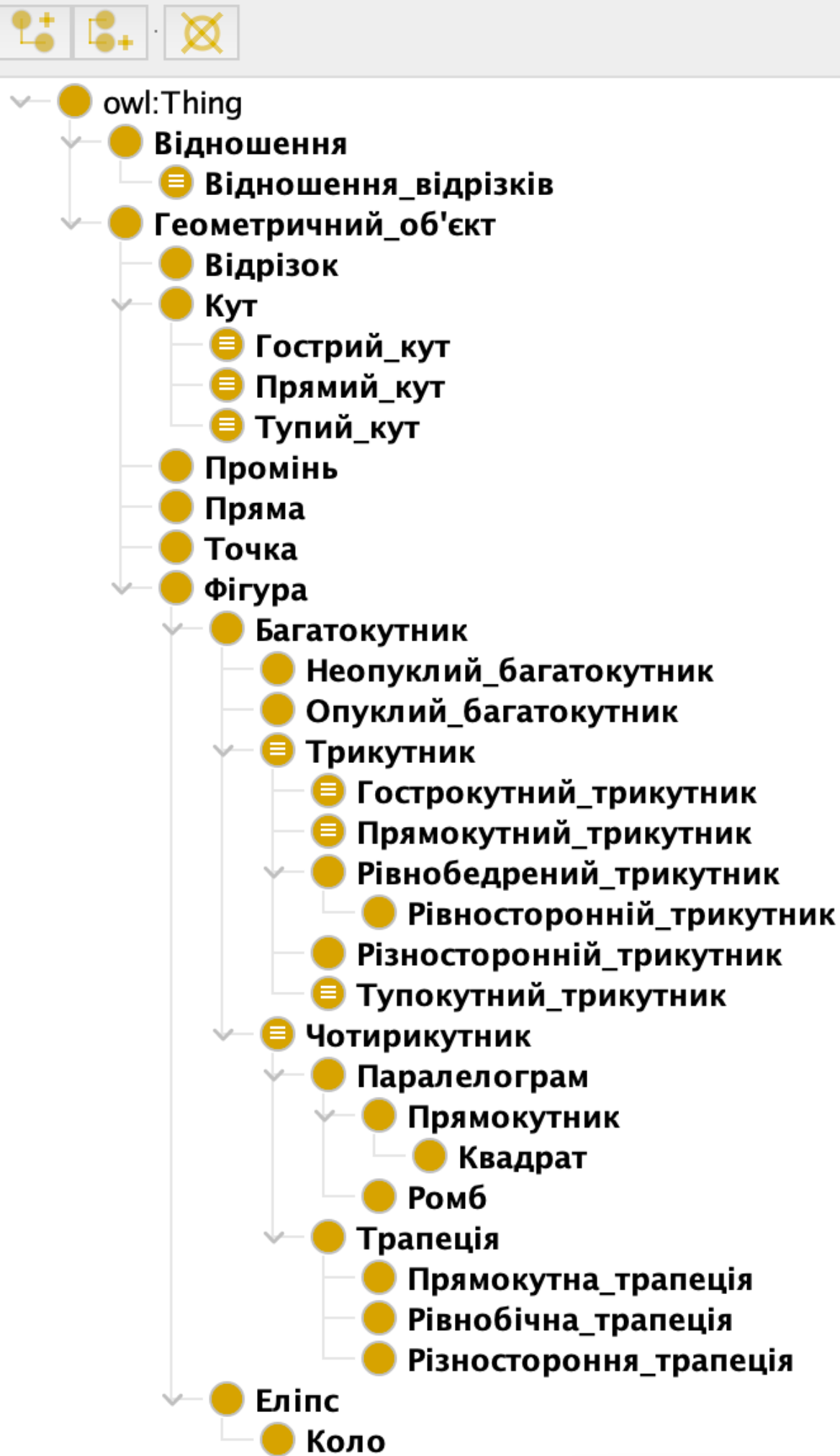
База знань

—це структурована колекція інформації, система, розроблена для зберігання, організації та управління знаннями.

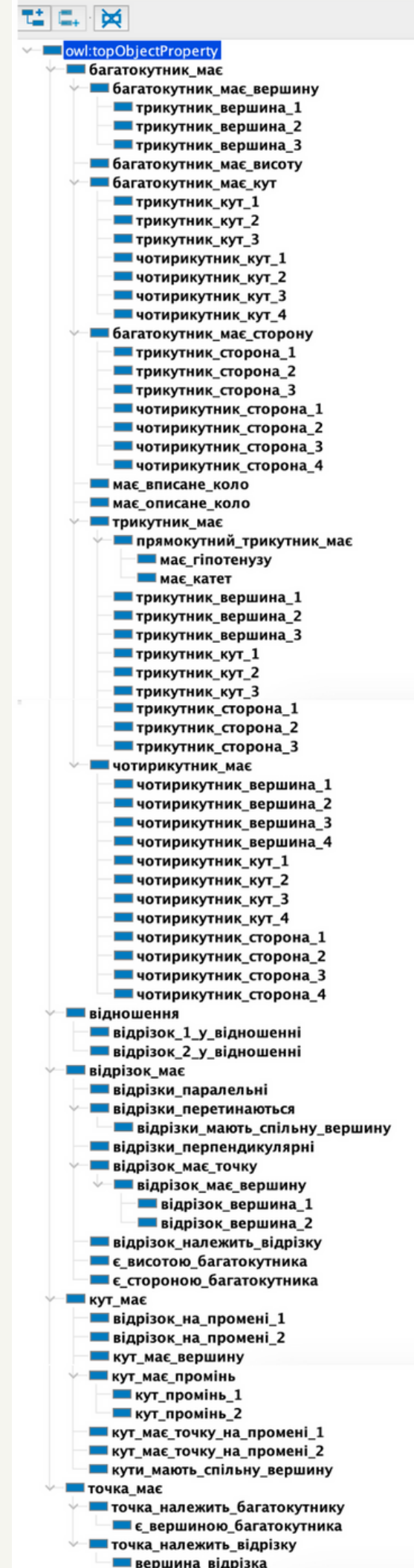
Онтологія

- певне формалізоване представлення знань та фактів разом з їхніми властивостями та взаємозв'язками.

Class hierarchy:

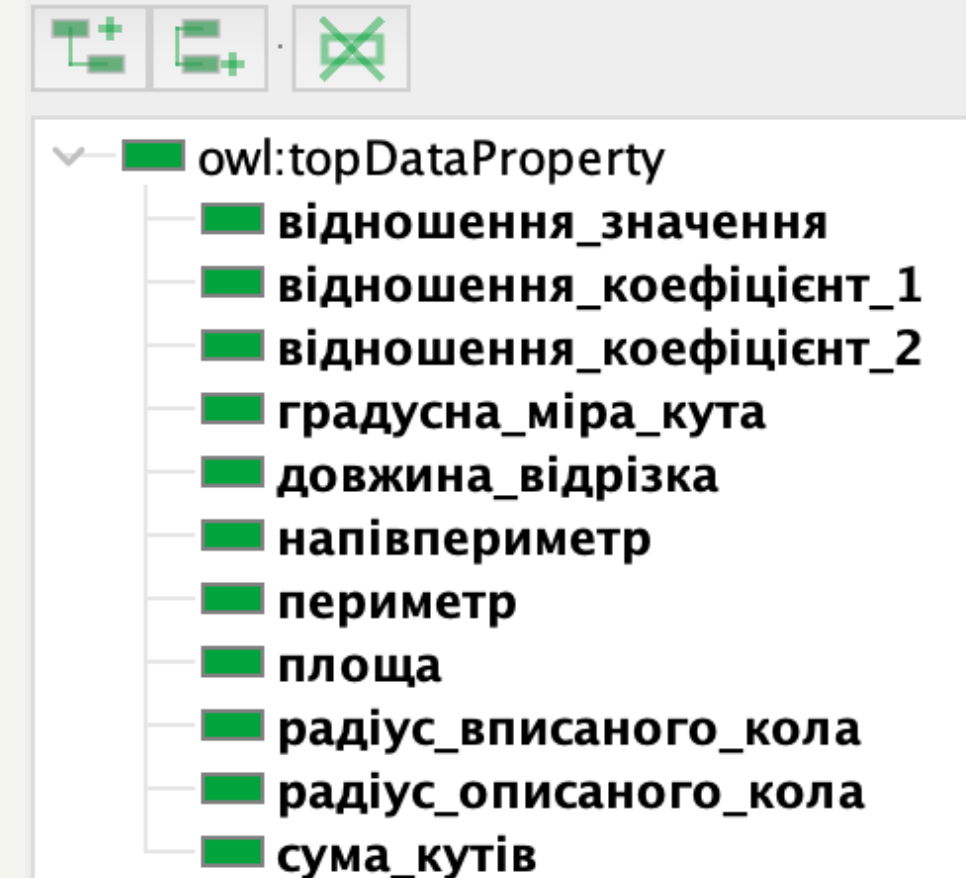

Object property hierarchy: owl:topObjectProperty

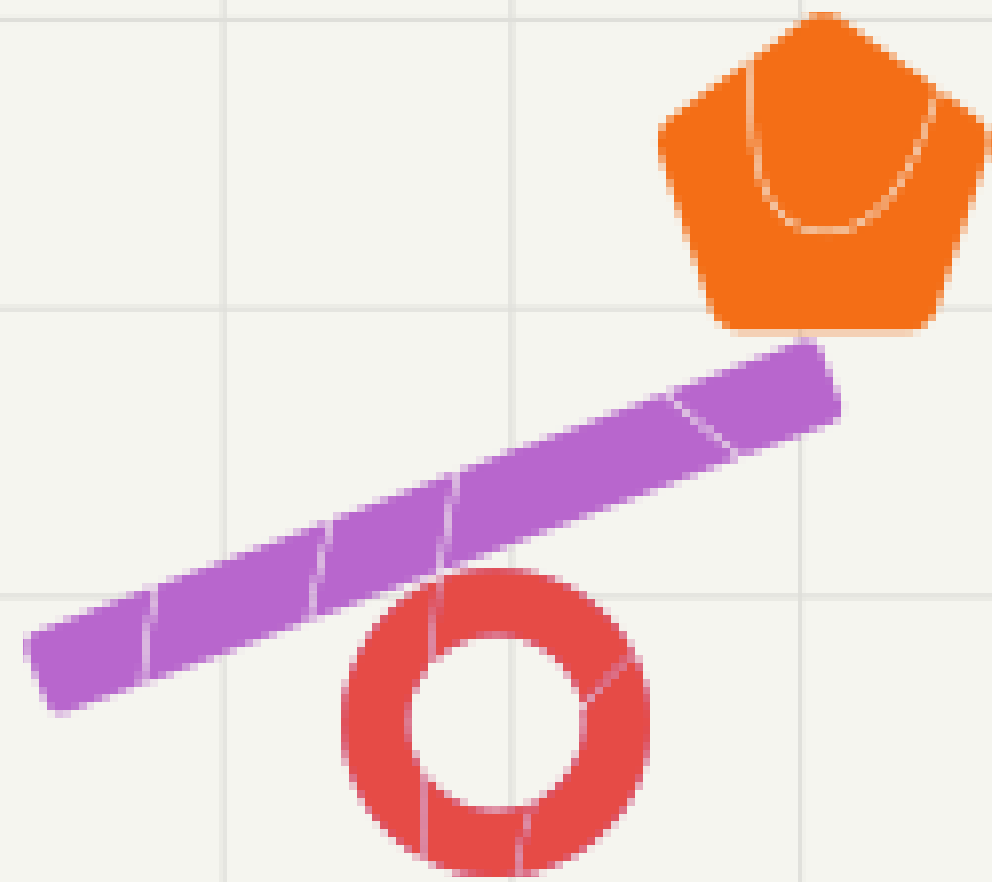

Онтологія

Data property hierarchy:

NLP система

UDPipe

Для реалізації рекомендаційної системи було обрано UDPipe як NLP систему

Обробка природної мови (англ. Natural Language Processing, NLP) —це міждисциплінарна галузь, яка поєднує лінгвістику, інформатику, машинне навчання та штучний інтелект.

Метою NLP є створення моделей і алгоритмів, які дозволяють комп'ютерам аналізувати, інтерпретувати та ефективно взаємодіяти з текстами або висловлюваннями, написаними природною мовою.

UDPipe —це інструмент для обробки природної мови (NLP) який забезпечує обробку тексту за допомогою Lemmatization —приведення слова до початкової форми (трикутника - трикутник).

Задача 1

Умова: З вершини тупого кута B паралелограма $ABCD$ проведено висоту BK . Сторона BK відноситься до AB як $1/2$. Знайдіть кут D паралелограма.

Відношення(коефіцієнти -> значення)

Comment

Status

Ok

untitled-ontology-4:відношення_коефіцієнт_1(?r, ?k1) ^ untitled-ontology-4:відношення_коефіцієнт_2(?r, ?k2) ^ swrlb:divide(?res, ?k1, ?k2) ^ untitled-ontology-4:Відношення_відрізків(?r) -> untitled-ontology-4:відношення_значення(?r, ?res)

Кути однакові (1 < 2 2 < 1)

Comment

Status

Ok

untitled-ontology-4:Кут(?ang1) ^ untitled-ontology-4:Кут(?ang2) ^ untitled-ontology-4:кути_мають_спільну_вершину(?ang1, ?ang2) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang1, ?s11) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang1, ?s12) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang2, ?s21) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang2, ?s22) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s22, ?s11) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s21, ?s12) ^ untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang1, ?d) -> untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang2, ?d)

Кути однакові (1 < 1 2 < 2)

Comment

Status

Ok

untitled-ontology-4:Кут(?ang1) ^ untitled-ontology-4:Кут(?ang2) ^ untitled-ontology-4:кути_мають_спільну_вершину(?ang1, ?ang2) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang1, ?s11) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang1, ?s12) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang2, ?s21) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang2, ?s22) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s22, ?s12) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s21, ?s11) ^ untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang1, ?d) -> untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang2, ?d)

Кути однакові (1 > 1 2 > 2)

Comment

Status

Ok

untitled-ontology-4:Кут(?ang1) ^ untitled-ontology-4:Кут(?ang2) ^ untitled-ontology-4:кути_мають_спільну_вершину(?ang1, ?ang2) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang1, ?s11) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang1, ?s12) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang2, ?s21) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang2, ?s22) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s11, ?s21) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s12, ?s22) ^ untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang1, ?d) -> untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang2, ?d)

Кути однакові (1 > 2 2 > 1)

Comment

Status

Ok

untitled-ontology-4:Кут(?ang1) ^ untitled-ontology-4:Кут(?ang2) ^ untitled-ontology-4:кути_мають_спільну_вершину(?ang1, ?ang2) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang1, ?s11) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang1, ?s12) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_1(?ang2, ?s21) ^ untitled-ontology-4:відрізок_на_промені_2(?ang2, ?s22) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s11, ?s22) ^ untitled-ontology-4:відрізок_належить_відрізку(?s12, ?s21) ^ untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang1, ?d) -> untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?ang2, ?d)

Паралелограм (сума суміжних кутів(1))

Comment

Status

Ok

untitled-ontology-4:Паралелограм(?q) ^ untitled-ontology-4:чотирикутник_кут_1(?q, ?s1) ^ untitled-ontology-4:чотирикутник_кут_2(?q, ?s2) ^ untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?s1, ?l1) ^ swrlb:subtract(?res, "180.0"^^xsd:double, ?l1) -> untitled-ontology-4:градусна_міра_кута(?s2, ?res)

```

# newdoc
# newpar
# sent_id = 1
# text = 3 вершини тупого кута В паралелограма ABCD проведено висоту BK.
1   3   з   ADP   Spsg   Case=Gen   2   case   _   _   _
2   вершини   вершина   NOUN   Ncfsng   Animacy=Inan|Case=Gen|Gender=Fem|Number=Sing   8   obl   _   _
3   тупого   тупий   ADJ   Ao-msgf   Case=Gen|Gender=Masc|Number=Sing   4   amod   _   _
4   кута   кут   NOUN   Ncmmsgn   Animacy=Inan|Case=Gen|Gender=Masc|Number=Sing   2   nmod   _   _
5   В   в   X   X   Foreign=Yes   6   amod   _   _
6   паралелограма   паралелограма   NOUN   Ncfsnn   Animacy=Inan|Case=Nom|Gender=Fem|Number=Sing   8   nsubj   _
7   ABCD   Abcd   X   X   Foreign=Yes   6   nmod   _   _
8   проведено   провести   VERB   Vmeo   Aspect=Perf|Mood=Ind|Person=0|VerbForm=Fin   0   root   _
9   висоту   висота   NOUN   Ncfsan   Animacy=Inan|Case=Acc|Gender=Fem|Number=Sing   8   obj   _
10  BK   BK   X   X   Foreign=Yes   9   nmod   _   SpaceAfter=No
11  .   .   PUNCT   U   _   8   punct   _   _

# sent_id = 2
# text = Сторона BK відноситься до AB як 1/2.
1   Сторона   сторона   NOUN   Ncfsnn   Animacy=Inan|Case=Nom|Gender=Fem|Number=Sing   3   nsubj   _
2   BK   BK   X   X   Foreign=Yes   1   nmod   _   _
3   відноситься   відноситися   VERB   Vmpip3s   Aspect=Imp|Mood=Ind|Number=Sing|Person=3|Tense=Pres|VerbForm=Fin   0   root   _
4   до   до   ADP   Spsg   Case=Gen   5   case   _   _
5   AB   Ab   NOUN   Ncfsng   Animacy=Inan|Case=Gen|Gender=Fem|Number=Sing   3   obl   _
6   як   як   SCONJ   Csx   _   7   mark   _   _
7   1   1   NUM   Mlcmns   Case=Nom|Gender=Masc|NumType=Card|Uninflct=Yes   5   flat:title   _   S
paceAfter=No
8   /   /   PUNCT   U   _   9   punct   _   SpaceAfter=No
9   2   2   NUM   Mlcmns   Case=Nom|Gender=Masc|NumType=Card|Uninflct=Yes   7   compound   _   S
paceAfter=No
10  .   .   PUNCT   U   _   3   punct   _   _

# sent_id = 3
# text = Знайдіть кут С паралелограма
1   Знайдіть   Знайдити   VERB   Vmem-2p   Aspect=Perf|Mood=Imp|Number=Plur|Person=2|VerbForm=Fin   0   root   _
2   кут   кут   NOUN   Ncmssan   Animacy=Inan|Case=Acc|Gender=Masc|Number=Sing   1   obj   _
3   С   С.   NOUN   Y   Abbr=Yes|Animacy=Inan|Case=Acc|Gender=Fem|Number=Sing|Uninflct=Yes   2   nmod   _
4   паралелограма   паралелограма   NOUN   Ncfsnn   Animacy=Inan|Case=Nom|Gender=Fem|Number=Sing   1   nsubj   _
SpacesAfter=\n

```


Property assertions: BK_AB

Object property assertions +

■ відношення AB	? @ X O
■ відрізок_2_у_відношенні AB	? @ X O
■ відрізок_1_у_відношенні BK	? @ X O
■ відношення BK	? @ X O

Data property assertions +

■ відношення_значення "0.5"^^xsd:double	? @ X O
■ відношення_коефіцієнт_2 "2.0"^^xsd:double	? @ X O
■ відношення_коефіцієнт_1 "1.0"^^xsd:double	? @ X O
■ відношення_значення "0.5"^^xsd:double	? @

Property assertions

Object property assertions +

■ відрізок_на_промені_1 AK	? @ X O
■ відрізок_на_промені_2 AB	? @ X O
■ кут_має AB	? @
■ кут_має A	? @
■ кут_має кут_BAK	? @
■ кут_має кут_BAD	? @
■ кут_має АК	? @
■ кут_має_вершину A	? @
■ кути_мають_спільну_вершину кут_BAK	? @
■ кути_мають_спільну_вершину кут_BAD	? @

Data property assertions +

■ градусна_міра_кута "30.0"^^xsd:double	? @
---	-----

Negative object property assertions +

```

EntityPropertyResult(individual='Паралелограм', pp='ABCD', properties={{'має_висоту': {'Відрізок', pp:'BK'}}, {'має_сторону': {'Відрізок', pp:'AB'}, {'має_сторону': {'Відрізок', pp:'BC'}}, {'має_сторону': {'Відрізок', pp:'CD'}, {'має_сторону': {'Відрізок', pp:'AD'}, {'має_кут': {'Тупий_кут', pp:'B'}}})
EntityPropertyResult(individual='Відношення', properties={'відрізок_у_відношенні1': {'Відрізок', pp:'BK'}, {'відрізок_у_відношенні2': {'Відрізок', pp:'AB'}, {'коефіцієнт1', 1}, {'коефіцієнт2', 2}})
SearchProperty(individual='Кут', pp:'A', properties={'градусна_міра'})

```

Міркування Reasoner

• Show regular justifications • All justifications
○ Show laconic justifications ○ Limit justifications to

Explanation 1 Display laconic explanation

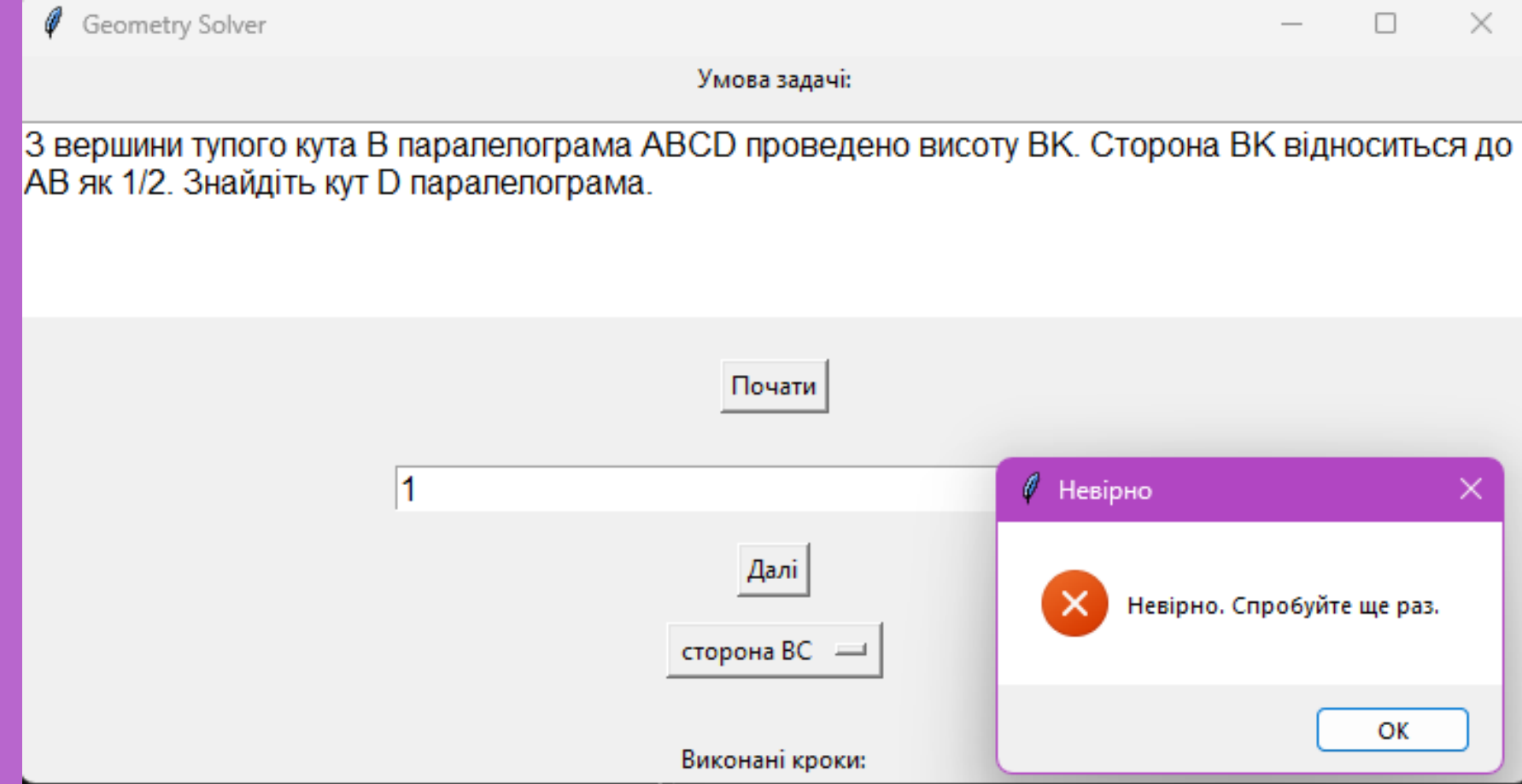
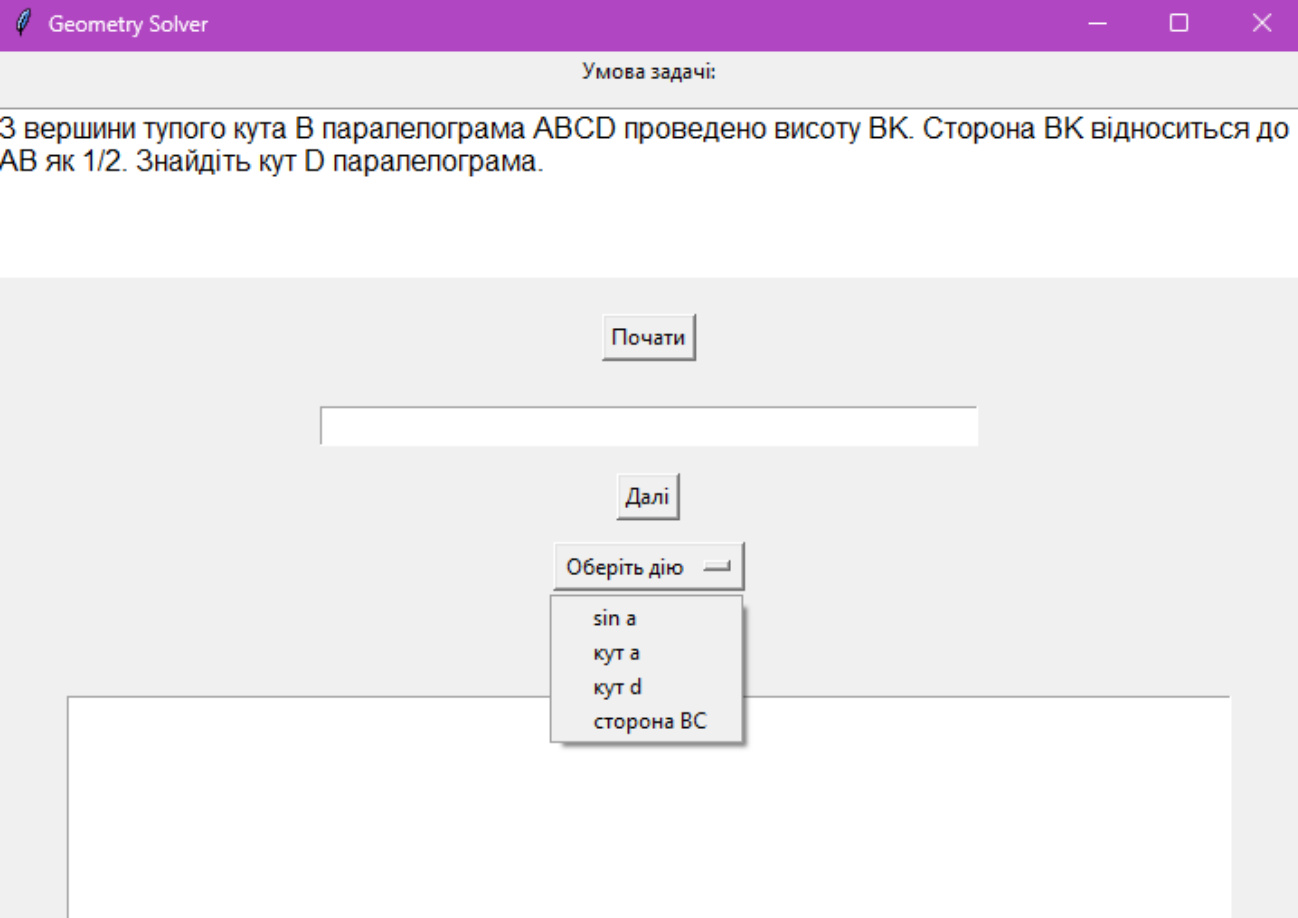
Explanation for: `o градусна_міра_кута "90.0"^^xsd:double`

Symmetric: відрізки_перпендикулярні
Прямий_кут **EquivalentTo** Кут **and** (градусна_міра_кута **value** "90.0"^^xsd:double)
відрізок_вершина_1 **SubPropertyOf** відрізок_має_вершину
a відрізок_на_промені_1 BC
a відрізок_на_промені_2 AC
BC відрізок_вершина_2 C
ABC трикутник_сторона_3 BC
c відрізок_на_промені_1 AC
b відрізок_на_промені_1 AB
ABC трикутник_сторона_2 AC
Кут(?angle), відрізок_на_промені_1(?angle, ?s1), відрізок_на_промені_2(?angle, ?s2), кут_має_вершину(?angle, ?v), відрізок_має_вершину(?s1, ?v), відрізок_має_вершину(?s2, ?v), Трикутник(?t), трикутник_сторона_1(?t, ?s1), трикутник_сторона_3(?t, ?s2) → трикутник_кут_2(?t, ?angle)
AC відрізок_вершина_2 C
a кут_має_вершину C
c кут_має_вершину A
b кут_має_вершину B
AB відрізок_вершина_2 B
AC відрізок_вершина_1 A
Трикутник(?t), трикутник_кут_1(?t, ?angle1), трикутник_кут_2(?t, ?angle2), градусна_міра_кута(?angle1, ?value1), градусна_міра_кута(?angle2, ?value2), add(?sum, ?value1, ?value2), subtract(?value3, 180.0, ?sum), трикутник_кут_3(?t, ?angle3) → градусна_міра_кута(?angle3, ?value3)
ABC **Type** Трикутник
Кут(?angle), відрізок_на_промені_2(?angle, ?s1), відрізок_на_промені_1(?angle, ?s2), кут_має_вершину(?angle, ?v), відрізок_має_вершину(?s1, ?v), відрізок_має_вершину(?s2, ?v), Трикутник(?t), трикутник_сторона_2(?t, ?s1), трикутник_сторона_3(?t, ?s2) → трикутник_кут_1(?t, ?angle)
b **Type** Кут
BC відрізок_вершина_1 B
c **Type** Кут
a **Type** Кут
Кут(?angle), відрізок_на_промені_1(?angle, ?s1), відрізок_на_промені_2(?angle, ?s2), відрізки_перпендикулярні(?s1, ?s2) → Прямий_кут(?angle)
c відрізок_на_промені_2 AB
ABC трикутник_сторона_1 AB
b відрізок_на_промені_2 BC
Кут(?angle), відрізок_на_промені_2(?angle, ?s1), відрізок_на_промені_1(?angle, ?s2), кут_має_вершину(?angle, ?v), відрізок_має_вершину(?s1, ?v), відрізок_має_вершину(?s2, ?v), Трикутник(?t), трикутник_сторона_1(?t, ?s1), трикутник_сторона_2(?t, ?s2) → трикутник_кут_3(?t, ?angle)
відрізок_вершина_2 **SubPropertyOf** відрізок_має_вершину
AC відрізки_перпендикулярні BC
b градусна_міра_кута "30.0"^^xsd:double
AB відрізок_вершина_1 A

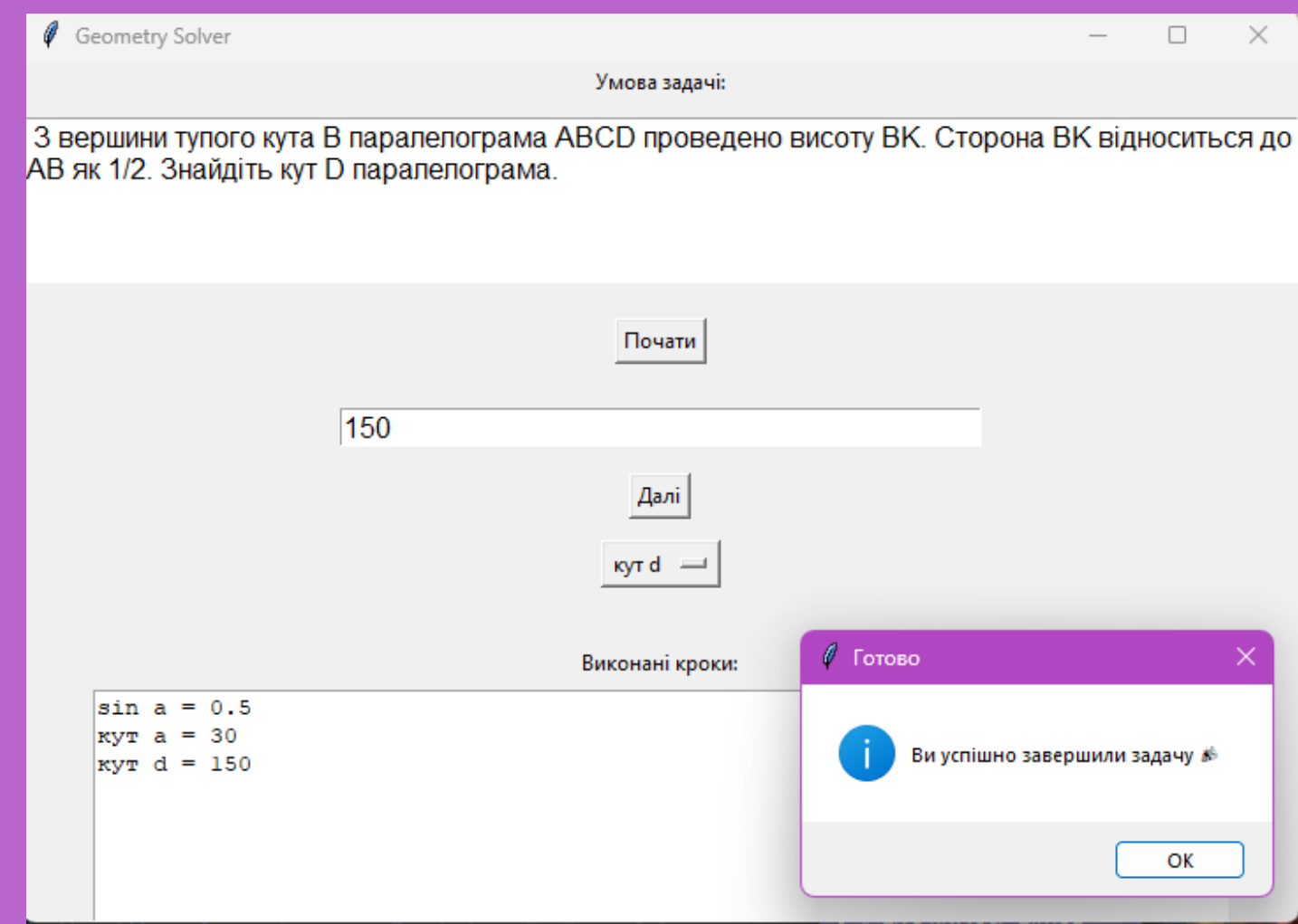
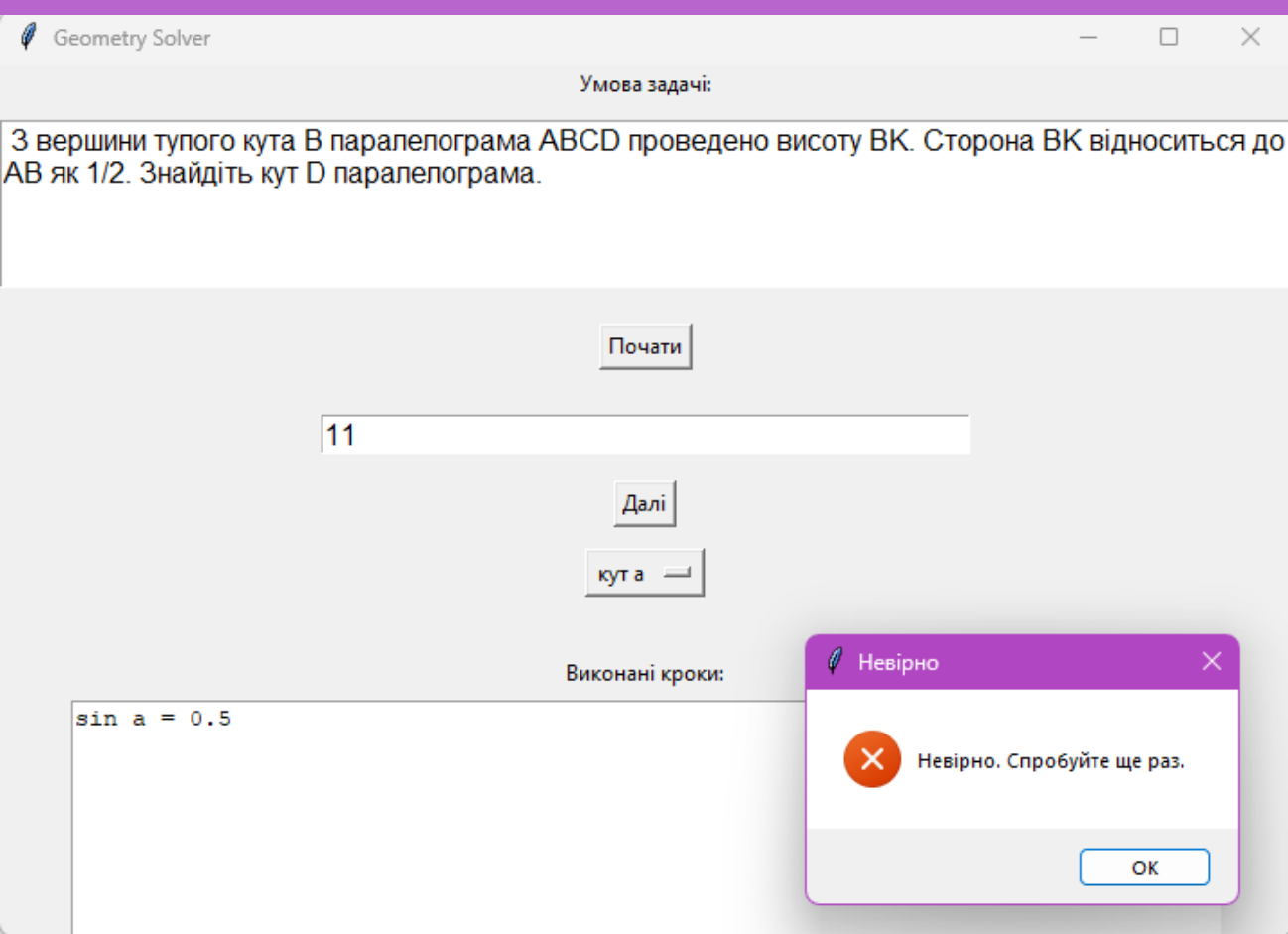
Property assertions: кут_ADC

- Object property assertions +
- відрізок_на_промені_1 AD
  - кути_мають_спільну_вершину кут_ADC
  - кут_має_вершину D
  - відрізок_на_промені_2 CD
  - кут_має кут_ADC
  - кут_має D
  - кут_має CD
  - кут_має AD

- Data property assertions +
- градусна_міра_кута "150.0"^^xsd:double

Результат

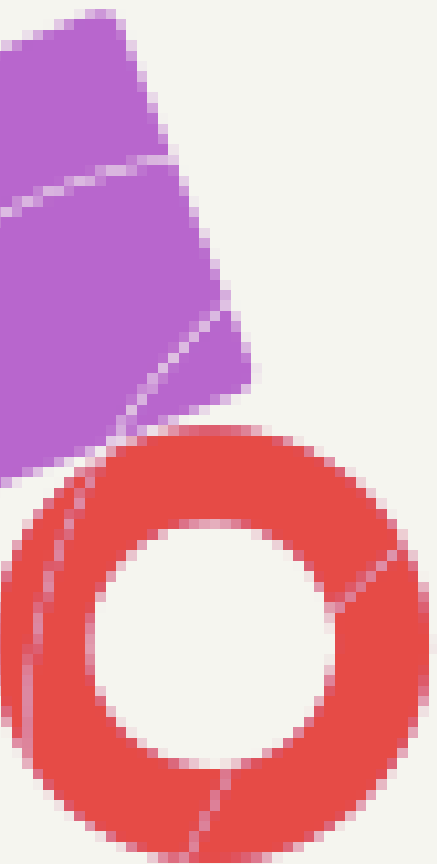

Висновок

Досліджено інструменти обробки сирого природного тексту з допомогою лематизації. Розроблено функціонал для використання онтологічної бази знань у автоматичному формуванні рекомендаційного алгоритму для вирішення математичних задач та валідації введених даних.

Створена система може використовуватись як атономний інструмент для навчання та розвитку навичок учнів у вирішенні геометричних задач.

Дякую за увагу!

